

Varpas išeina kas
antras mėnesis. Metinė
prekė su parsiantimu:
Rusijoje (kuver-
tuose) 5 rubl.,
Prusuose 3 auks.,
Amerikoje ir kitur 4 auks.

VARPAS

Apgarsinimai V a r p e ,
ištisa eilutė smulkaus
rašto, kaštuoja
60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo dvimėnesinis laikraštis.

Šių metų mintys.

Šįmet mūsų laikraštis eina devintus metus savo amžiaus. Ne ilgas tai laiko tarpas, apskritai imant, bet tarp tokių sąlygų, kokios mūsų spaudą slėgia, yra tai geras tarpas. Šitos sąlygos yra visiems gerai žinomos, todėl mes ir nekalbėsime apie jas. Pakaks tik pasakyti, juog reikia džiaugtis, kad mūsų smaugikams da nepasisėkė surašioti mums rankas, idant negalėtumėme ginti savo tautos tiesių, teip begėdiškai minamų ant kiekvieno žingsnio. Bet jei ikišiol tai nepasisėkė, tat rasi, ne tolymoj ateityj lemta jiems paversti mus į medegą, iš kurios galėtų daryti, ką tik norėtų. Ant tokio abejojimo galime drąsiai atsakyti: ne! Tokį tvirtą tikėjimą į savo tautos ateitį įkvepia mums vis plačiau einąs tautiškos idėjos apsiireiskimas, kuris ir suteikia mums dvasios stiprumą ir karštą norą visų naudai dirbti ir šituos devintus metus mūsų laikraščio amžiaus. Paskutinį laiką tautos nubudimas ėmė leisti šaknis vis plačiau ypačiai tarp sodiečių — prastų žmonių, kasdienine kalba sakant. Tai be abejojimo liudina didelis krutėjimas dėl leidimo spaudos. Pernai ir užpernai iš visokių vietų Kauno ir Suvalkų gubernijų buvo paduota vyriausybei daug prašymų, kad sugrąžintų spaudą ir tokiu būdu duotų lietuviams teip gyventi, kaip pritinka kiekvienai tautai civilizuotoj viešpatystėje. Ant tulų prašymų buvo po keletą šimtų parašų, kuojvairiausiai padarytų — ir rašto ir spaudos litaromis. Nors visi tie prašymai nepasiekė savo tikrojo siekinio, vienok padarė tai, juog, kaip girdėti, Peterburge bus apsvarstomas klausymas apie mūsų spaudą. Toliaus, tokį-pat tautos idėjos subrendimą parodo ir nusprendimai keleto valsčių Suvalkų gub., kad sodžių mokyklose butų leista mokinėti tikėjimas ir lietuviška kalba ant lietuviškų knygų, lotyniškoms litaromis spaudintų. Vis tai yra labai gražus ir linksmi pavyzdžiai, kurie da labiaus turi skatinti mus į darbą. Bet nelaimė, apsvarstydami mūsų inteligencijos pasielgimą, daug mažiaus gero randame. Daugumas jaunų vaikinių, mokslus išėjusių, tresia dirvą visokiuose Rusijos kampuose. Vieni iš karto smunka, kur akys rodo, visai nebandę

Lietuvos duonos valgyti, kiti-gi paragauja jos, bet, išgirdę kokį prabastėlį arba ponpalaiki išmetus negerą apie juos žodelį, pabugsta žmonių paikumo ir skubina bėgti Rusijon, nes ten, turbūt smagiaus klausyti apkalbos, salionuose skelbiamos. Kiti-gi vėl bijo, kad juos nediegtų morališki dieguliai, imant nuo lietuvių už savo darbą po 20—40 skatikų, todėl ir laiko per geresnį daiktą imti Rusijoj iš kasos algą ir nejausti, kad ta alga, rasi, yra kuolu išdaudyta nuo žmonių, Siberijoj ar kalinykiūtančių. Pagaliaus, yra ir tokių, kurie negali Lietuvoj dirbti dėlto, kad laiko per negerą tą profesiją, iš kurios tik ir galėtų misti Lietuvoj gyvendami. Norint galima butų išrašyti eiles kuojvairiausių motyvų, dėl kurių Lietuvos ponai bėga nuo savo brolių — sermėgių, bet ir augščiaus minėtų pakaks, idant galima butų tiesiog sakyti, juog visi tie motyvai yra perdaug giedrus sofizmai, idant jais galima butų teisinti savo pasielgimą. Supranta, ar ne, skelbėjai tų sofizmų tikrąją jų prasmę, tai yra nesvarbu, nes nuo to mažai persimaino dalykas. Jei jie tikrai tiki į teisingumą savo pasielgimo, tai tik pasirodo dvasiskai mažai sugudrėję; jei-gi supranta išvirkščiąją pusę savo sofizmų, tai yra žmonės doriškai bjaurus. Šeip ar teip butų, vis-gi tarp inteligencijos apsiireiskia didelis istvirkinimas, liudinas mažą pasišventimą visų naudai ir stoką doriško tvirtumo. Šitos budo ypatybės, teip brangios visur ir visada, nevienas iš mūsų inteligentų galėtų pasimokinti nuo tų prasciokų-vargšų, kurie už lietuviškas knygas pakliuva į Rusijos činovnikų nagus. Sėdėti kalinyje per mėnesius, metus, šaltį ir badą kęsti, jausti žvėrišką pasielgimą kalinio prižiūrėtojo ir žandarų, išbridus-gi iš nelaimės, vėl savo darbą varyti — tai reikia didelį budo tvirtumą turėti.

Apmaštant vargus dėl idėjos kankinamųjų ir atšalimą inteligencijos dalies, į galvą skverbiasi klausymas, ar-gi nebus lengvesnių lietuvių spaudai sąlygų, prie kurių sumažėtų jos aukų skaitlius ir paliktų lengvesnis darbas tautos atbudimo, pertai rasi ir daugiaus inteligentų praraktų. Žinoma, kad dabartinės sąlygos negali amžinai pasilikti, bet svarbiausia yra tai, kada jos persimainys. Šiandien da

negalima tikrai sakyti, kad Rusijos vyriausybė neužilgo sugrąžins lietuviams spaudos tiesas, ir galima tik nurodyti tulus ženklus, iš kurių matyti šioks-toks Rusijos nukrypims nuo sistemos aklo, begalinio mindžiojimo silpnesnių elemento tiesų. Prie tokių ženklų, labai problematiškos vertybės, galima paskaityti leidimą taisyti šiaur-vakariniame krašte parapijines bažnyčias, svietiškos vyresnybės nesiklausus. Reikia pasergėti, juog Vilniaus general-gubernatoriaus buvo uždrausta taisyti be svietiškos vyresnybės žinios tiktai koplyčias ir filijų bažnyčias, vienok per visą 30 metų šitas uždraudimas buvo pildomas ir prie parapijinių bažnyčių. Todėl augščiausioji vyriausybė, prisakiusi dabar, kad parapijinėms bažnyčioms taisyti reikia tik dvasiškos vyresnybės leidimo, atėmė nuo vietinės administracijos tiesą, kurią ji buvo prisisavinus, išplatinama prasmę paliepiamo vieno iš pirmutinių Vilniaus general-gubernatorių, ir tokiu budu įvarė administraciją į įstatymų vagas. Pertai Vilniaus mōnarko valdžia nors ant nago juodumėlio sumažėjo. Per kitą ženklą vyriausybės pažiūrų persimainymo, nors teipgi menką galima laikyti tai, kad lenkų laikraščiams leista šiek-tiek plačiau rašyti apie jų tautišką klausymą. Šitas klausymas dabar išlindo lenkų laikraščiuose pabaigoje pereitų metų, atspaudžius Kraj'ui Spasovičiaus straipsnį, kuriame buvo pasakyta, kad Lenkija, kaip viešpatystė, paskutiniai dingo ir kad dėlto lenkų politiška ateitis turi but paremta ant taisyklos: gyventi viešpatystėje ir išvien eiti su ta viešpatyste. Prie lenkų laikraščių, pradėjusių apsvarstyti nacionališką klausymą, tuojaus prisidėjo ir tuli rusų laikraščiai, tarp kurių daugumas kitąkart laikėsi principo be pasigailėjimo smaugti svietimas tautas. Tokiu budu lenkų ir rusų spaudoje išėjo klausymas apie susitaikymą tųdviejų tautų. Lenkai aiškiai stato susitaikymo sąlygą, kad jų tiesos būtų sulygintos su rusų tiesomis ir kad viešpatystė pripažintų juos kaip atskirą tautą, kuriai būtų leista be kokių kliučių eiti savo kulturos keliu. Ar dabar galėtų įvykti tokia sąlyga? Ar lenkai ir kitos tautos, Rusijoje gyvenančios, nepersimainius Rusijos politiška organizacijai, gali tikėtis, kad jų tiesos būtų sulygintos su rusų tiesomis ir kad joms, kaip atskiroms tautoms, būtų leista laisvai gyventi pagal savo nacionališkus ir kulturiškus reikalavimus? Ne, atsakysime ant šito klausymo. Absoliutiška monarkija, kokia yra rusų viešpatystė, negali pripažinti užkariautoms jos tautoms tiesą, kad jos saviškai gyventų, nės tai turėtų sugriauti absoliutišką monarkiją. Istorija liudina, juog bręstant civilizacijai ir platinantis tarp žmonių supratimui

savo reikalų, absoliutiškas monarkas turi paleisti valdžią iš savo rankų ir pasidalinti ją su žmonėmis, arba ją visai atiduoti jiems; žmonės patys ima rupintis netik vietiniais, provincijų, bet ir visos viešpatystės reikalais. Todėl visose absoliutiškose monarkijose, kokios buvo ir dabar tebėra, viešpatystė rupinasi viską atlikti vien tik per savo tarnus, činovnikus, ir stengiasi susiaurinti žmonių tiesas teip, idant jie mažias galėtų suprasti viešus reikalus. Jei-gi, apskritai, atskiriems žmonėms absoliutiška monarkija negali duoti daug tiesų, tai ji negali padaryti to ypačiai svetimoms tautoms, nės čia da viena priežastis prisideda. Užkariauta tauta, žiurint žinoma pagal jos praeitį, turi savo nacionališką tradicijas, savo ypatingą kultūrą ir, kas svarbiausia, turi jausmą arba dvasią, kuri visus jos sąnarius laiko dvasiškoj vienybėje. Tokia tauta, pasitaikius kokioms nors priežastims, gali išsižadėti valdančio ją monarkos ir užsimanyti pati politiška valdytis. Šita prespektyva ir verčia monarkus neišitikėti užkariautoms tautomis ir mažiausiam atsitikime įieskoti intrigos, kaip piktos dvasios patamsėje. Ant galo, ne pro šalį būtų paminėti ir dabartinius visų viešpatysčių stovis. Kiekviena didžioji Europos viešpatystė stengiasi išlaikyti savo sienas, bet ir nesigynybt da nuo savo kaimynų teritorijų; viena į kitą žiuri per kanuoles ir bijosi, kad tik kaimynas neturėtų daugiau įnagių mėšai iš žmonių daryti. Per tai Rusija turi rupintis, kad tarp jos dalių nebūtų nė kokiio separatizmo, kad visos tautos, joje gyvenančios, kuogeriausiai susilietų su viešpatyste ir padarytų vieną kaiminę su vienu piemeniu. Tokiai vienybei padaryti yra du keliu. Rusija galėtų duoti svetimoms tautoms kuoplačiausias tiesas, pripažinti jų kultūrą ir leisti joms laisvai gyventi pagal nacionališkus reikalavimus; tokiu keliu įvyktų kuogeriausią vienybę tarp svetimų tautų ir viešpatystės. Bet Rusija nenori eiti šituo keliu dėlto, kad slenkant laikui svietimos tautos galėtų išaugti absoliutiškos monarkijos formą, todėl ji stengiasi įvykdyti geidžiamąją vienybę kitu keliu — per prievartą, laikydama aštrią, ne žmogiską administraciją ir neduodama svetimoms tautoms nė tų tiesų, kokias rusai turi. Bet jei ir duotų joms tas tiesas, tai ar daug jos laimėtų? Nedaugiausia, nes patys rusai turi labai nedaug tiesų. Rusijoje, galima sakyti, visas žmonių gyvenimas, išskyrus grynai privatiškus reikalus, ir tai da ne visus, yra po smulkiausia biurokratijos priežiura. Nesiklausus vyresnybės, nieko negalima daryti, kas tik priguli prie visuomenės reikalų. Ant kiekvieno žingsnio reikia žiurėti, ar leis vyresnybė tai ir

tai daryti, ar ne ras ji žmoguje tokių krislelių, kuriems gydyti yra paskirti kalėjimai ir Siberijos tolymos vietos. Iki Rusija bus absoliutiška monarkija, né patys rusai, né ypačiai svetimos tautos, joje gyvenančios, negali tikėtis, kad leista būtų teip gyventi, kaip reikėtų civilizuotiems žmonėms. *L. I.*

Narimantas,

Didis Lietuvos Kunigaikštis.

Tragedija penkiuose aktuose,
lenkiškai parašė **Teklė Vroblevskienė**,
vertė **Vincas Kapsas**.

Žmogystės:

Narimantas, Didis Lietuvos Kunigaikštis.
Daumantas, jo brolis.
Vratislava, Rusijos kunigaikščiūtė.
Mintvydas, vadas Narimanto kariumenės.
Prakseda, Vratislavos ištikimoji.
Bugardas, Prusas.
Goštautas, Daumanto dvarininkas.
Gransonas, Narimanto dvarininkas.
Sargybė ir tt.

Scena Utėnuose Daumanto pilyje.

Aktas pirmas.

Scena I.

Bugardas, Prakseda.

Bugardas.

Na, tai jau Vratislavą turim savo rankoj.
Daumantas pilnas džiaugsmo: jįjė jam mielesnė
Už šitas tvirtas sienas, už Utėnų pilį
Nuo skaisčios Vratislavos nieks jį neditrauktų.
Kas tam pasisekimui gali užkirsti kelią?
Ir dabartis laiminga, ir ateityj laimė.
Jau kas pataikė sykį užmegst garbės mazgą,
Gyvenimą tur gražų nuo pradžios ik galo
Nenusimins nelaimėj ir neatleis tolei,
Iki savo troškimų nepasieks. Myliu aš
Daumantą ištikrųjį, nors aš ne lietuvis.
Nesyk jau didžiu darbu jis atsizymėjo.
Norint aš esmi prusas, pasakysiu tiesą,
Kad dėl jo mečiau savo giminės augštumą
Narimantui, jo broliui, tremiant mano kraštą,
Keliant Lietuvos vardą vis laimingais mušiais,
Vienoj kovoj norėjau pavyt garbės šmėklą
Tikrai bučiau pražuvęs — Daumantas apgynė.
Nuo to laiko mečiau aš savo tėvų šalį
Ir jau gyvastį visą tiktai dėkingumui
Paskyriau. Kunigaikštis teip-gi myli mane,
O jug pripažint turim: kur mums gerai esti,
Ten yra mus tėvynė. Šitos puikios sienos
Ir šitie augsti kuorai priglaus mus be baimės,
Jei Narimantui kartais ateitų į galvą
Atgriebti moteriškę, kuri jo nemyli,
Kuri prie širdies savo nori priglaust kitą.

Prakseda.

Bet atminki, kad buvo su juo sužiedota;
Kad tai paniekinimas didžio žmogaus vardo,

Jei be priežasties toki išyra siekimai.
Ir jeigu jau ne meilė, tai tikrai puikybės
Lieps už toki dalyką pagiežos jieskoti.

Bugardas.

Mes pagiežos nebijom, duotis nesiduosim,
Nėsa garbė ir meilė valdys musų ginklą.
Kas iš to, kad jie vieną motiną turėjo,
Jeigu jausmai įvairus pripildo jų širdis?
Is penketo vaikų jug, ką Trobis paliko,
Tik Traidenas su vienu Narimantu teikias.
Elksnis visai atšales, dėl savęs gyvena,
Įkuręs sau Elksnėnus. Giedris, apsimetęs,
Rodosi bičiuliu jų, kad ant jo nepyktų
Tikrai da šitas vaidas nebutų pakilęs,
Kad ne meilė ir grožis jaunos Vratislavos.
Daumantas, pilyj savo ramiai begyvendams,
Tikrai kad griausmų karo nekreiptų prieš nieką.
Bet, kada šitas jausmas į širdį įkimba,
Tai ant pačios dorybės gali likti dėmės.
Tiesa, Daumantas šiandien broliui širdį žeidžia,
Tiktai gal išsiteisint, nės jisai yr mylims.
Kaip galima į širdį per prievartą veržtis?
O pasakius teisybę, Daumantas tur gražų
Liemenį.

Prakseda.

Gali buti — tai kas kam patinka.
Paviršius suvilioja, bet gali prapuldyt.

Bugardas.

Kaip matau, tu nenori mums prielanki buti.

Prakseda.

Neteip supratai mes jug tik tarp savęs
kalbam.

Kam-gi tuojau kabintis prie kiekvieno žodžio?
Apskelbt žiponus savo tarnams nepritinka,
Nors kartais jie paklystų, kaip ir visi žmonės.
Akise jų privalom neslėpti teisybės,
O už akių juos turim tik gerbt ir tylėti.

Bugardas.

Nė vienas mano žodis nįtinka Praksedai
Vratislava ateina ir man laikas trauktis.

Scena II.

Vratislava, Prakseda.

Vratislava.

Gana bus jau man truksmo, tarpu svieto
grustis;

Jau trokštu pasilsėti prie tavęs, Prakseda.
Džiaugiuosi, kad ištrukau iš susirinkimų,
Nors visi meilinosi, aplink mane suko.
Pažįstu dvarininkų papročių paveikslą,
Tiesas pasiėlgimo, tą pagyrų ruką.
Tikrai kad Vratislavos negirtų nė vienas,
Jeigu ji tik nebutų teip augšto gimimo.
Tai tas dalyks ją kelia, didina jos protą,
Padaugina skaistumą ir girikus veisia.
Bet tegul atsimaino likims Vratislavos,

Tegul tik jos didybės griuva silpnas stabas —
Tuoju ji sumažėtų, iš visų skaištumų
Neliktų anė pusės

Prakseda.

Ko šiandien, žipone,
Teip rusti kalba tavo? Ar-gi jau ta meilė,
Kurią turiu dėl tavęs, man akis užgultų?
Kas geriau už Praksedą gal pažinti tave?
Kad kas-žin kokią dalį likims tau paskirtų,
Visada tavo grožis pagyrų bus vertas.
Bereikalo blogai teip manai apie žmones —
Ir vergystėje rastum tik garbę dėl savęs.
Tur but didis liudnumas prislėgė tau širdį.

Vratislava.

Prisipažįstu, niekad prisimeilinimų
Nemėgau, pagyrimams niekad netikėjau.
Norėčiau aš, kad mane vienos tiktai lupos
Girtų, kad tik širdingai. Jug tai tu, Prakseda,
Beaugindama mane ir nuomonę šitą
Įkvėpei.

Prakseda.

O, žiponė! niekad neužmiršiu,
Kad tavo jauni metai man pavesti tapo.
Tai man motina tavo mirdama įsakė,
Kad neapleisčiau tavęs ir kaip savo akį
Saugočiau. Tu ikišiolei klausydavai manęs,
O dabartės

Vratislava.

Prakseda! pasigailėk savo
Augintinės, nors vardan motinos šešėlio!
Nedidink širdies skausmo, o! pasigailėki!
Tu nežinai, kas dedas dvasioje, kada aš,
Nusidėjus, tarp laimės turiu gailiai verkti.
Vienok, jeigu tylėjims tavo bičiulystei
Užkenktų tai sakyki, kas pasakyt liko.
Gal buti, da ne viską apsvarsčiau ikišiolei.
Žinau: motina mano, kur man laimės troško,
Valandoj paskutinėj tau pavedė mane.
Gerbiu ir myliu tave, tu esi su manim.

Prakseda.

Tiktai ar tau smagu bus klausyti teisybės?
Laikas, kuris paliko man raukšles ant veido,
Liepia nesibijoti, rėžt į akis tiesą.
Tasai, kur dėl senatvės savo kapą siekia,
Ir prieš galiunus teisų vartoja liežuvį.
Užvadavau, žipone, tau motinos vietą.
Persitikrint galėjai, kad aš myliu tave.
Išvien motinos myrį apverkėme gailiai.
Tu, duktė kunigaikščių Rusijos, tapai jug
Narimantui paskirta, idant skaištums tavo
Duotų sandorą rusų ir lietuvių žemei;
Idant ginklai, kurie mus negalėj sutaikyt,
Liantų kankinę, trėmė ir kraują nekaltą
Lieję; idant lietuvis ir rusas galėtų
Garbinti tavo vardą ramiuose buteliuos.
Ar išsizadi šitos teip šventos dorybės,

Klimpdama į slykštynę meilės? Jug žinai tu,
Kad tavo pabėgimui aš priešinaus dručiai,
Vienok ir šitam žygyj tavęs neapleidau.
Kentėjau tik, kad vaikas iš garbingo namo
Pasiduoda vien meilei, paslaptomis bėga.
O, kaip nusimins tėvas, apie tai patyręs!
Tikrai jo žilai galvai sutrumpinsi amžį.

Vratislava.

Grauzia mane tie žodžiai — ką jie nor pa-
siekti?
Matau, kad negali tu Daumanto apkęsti.
Ar-gi tai dėlto taikai giliau man į širdį?
Daumantas yr jaunesnis, tai mažiau ir gavo;
Ar neturi jis ginklų rubežiams padidint?
Jis gražus Kokią kaltę kas ant jo
išrastų?
Ar jo galvą negali papuošti vainikas?
Ar-gi aš dėl to vieno, kad augštai užgimus,
Turiu jau per nevalią eit keliu juokingu
Ir savo jausmus saldžius pašvęst nežinia kam?
Jug širdis nepriklauso galiunams.

Prakseda.

Žipone,
Žinau, kad atsitinka ir niekesniems tekti.
Ne apie Daumantą čia kalbu, kuris teip tau
Patinka. Bet man niekas užginti negali:
Kad ten moters dorybė, kur pareiga šaukia;
Kad ir mažiausios kaltės, priešingos drovumui,
Sudergia jau ant amžių. Tu ant širdies savo
Neturi tiesos. Tave tur valdyt ne meilė,
O tik garbė ir laimė žemės, kur tu gimus,
Ir tos, kur dabar busi. Ypata valdovų,
Jų širdis ir gyvenims priguli tėvynei
Kad ir daugiausiai reiktų dėlei to nukęsti,
Tas didis pasilieka, kas pergali save.
Žinau, kad tikrai mano žodžiai nepatinka
Ir veltui tau kalbėjau. Įspudį tų žodžių
Daumanto žvilgtėjimams išsklaidins išsykio.

Vratislava.

Nusimanau, Prakseda, kad aš lyg apkvaitus,
Bet prie Daumanto traukia kokia tai galybė.
Sakyki, ką sau nori, baisiausias paveikslus
Man rodyki, į širdį leisk peilį aštriausią,
Peikdama žingsnius mano — nišplėsi man
džiaugsmo,
Kad aš myliu širdingai ir mylima teip-gi.
Parink žodžius šiurkščiausias, kokius tiktai
nori,
Aš viską išklausysiu, nepyksiu už nieką
Vos tik Daumanto žemę kojoms palytėjom,
Viskas nuo jo gražumo nušvito aplinkui.
Visi mane čia myli, garbina kiekvienas
Į Daumantą Narimants visai napanėsi:
Daumantas meilaus budo, toks smagus ir
skaistus,
Narimanto tik laikos ricierių dorybės.
Ar šėip, ar teip, Prakseda, su visais sutiksi

Kadangi neužilgo vestuves iškelsim
Ir vienas kitam šventą prisiegą sudėsime.
Kas tau, Prakseda? ko teip persimainė veidas?
Nurimki, jei ištikro rupi mano laimė.

Prakseda.

Jei mano prielankumas atminty da liko,
Žinai, nedėka savo ėjau paskui tave.
Ir neapleisiu niekad — ant dievų prisiekiu!
Bet, jeigu tau brangus yr motinos šešėlis,
Jeigu jauti, kad klysti, jei mano senatvę
Gerbi, jei kibirkštėlę jausmo da ištekisi,
Išklausyk mano maldą:

(klaupdama)

vardan tavo laimės

Ir vardan mano metų, kuriuos tau paskyriau,
Iki neprižadėsi, nekelsiu nuo žemės —
Klausyk

Vratislava.

Tik atsistoki, sutiksiu ant visko
Bet su sanlyga viena: dėl išminties tavo
Ir dėlei garbės mano nenorėk, kad mane
Attolintų iš šito krašto!

Prakseda.

Nelaimėtų

Čia mano noras nieko. Bet-gi reikalauju,
Kad prieš apsigėdimą tu praneštum tėvui
Apie atmainas tokias.

Vratislava.

Ar turiu pranešti,
Kad einu prieš jo valią? Ką kalbi? Ir kokiais
Tai aš apreikščiau žodžiais?

Prakseda.

Ar-gi jis, žipone,
Nepatirs šito niekad? Jug kur kas geriau bus
Pačiai prisipažinti prie kaltės. Galėsi
Teisintis karšta meile, prašyt atleidimo
Tau ir palaiminimo — nors negerą vaiką
Patys dievai nubaudžia. Paklausyk — ra-
miau bus.

Vratislava.

O jeigu tėvas mane su Daumantu perskirs
Ir neduos išsipildyt saldžiausioms svajonėms?
Jei tuo nepasikakins — norės per nevalią
Narimantui pavesti? Ką tada beveiksiu?
Nemoku aš kovoti su likimo šuoliais.
Bet nemanyk, kad man jau tik jautrumas
duotas.

Atsiras ir drąsybės nuo nusiminimo
Atsiluosuot. Tegul tik Daumantą man atim,
Tegul tiktai troškimai mano niššipildo,
Aš, peilį pasigriebus, perversiu sau širdį!
Išpildyt tavo norą galiu pažadėti,
Bet paskui neišdrįski verkt ant mano kapo!

Prakseda.

Tavo širdis, žipone, meilė užsikirtus,
Nežiur, kad kalba tokia mano širdį pjausto.

Pažjstu tavo tėvą — nepatirsi pikto,
Supras, kad veltui būtų atkalbinėt tave.
Jeigu jau tau ne mielas šitas mano prašymas,
Tai kito neatleisiu, kad ir mane baustum.
Šiandien yr sukaktuvės motinos mirimo.
Kaip gali tokią dieną paskirti linksmybėms,
Arba vestuves kurti?

Vratislava.

Paliauk! Kam teip liudnų
Atmeni man dalyką? Liauk kankinus mane!

Scena III.

Vratislava, Daumantas, Prakseda.

Daumantas.

Dabar mudviejų norus negal trukdyti.
Tas menkas žemės sklypas mus vestuves
švenčia.

Vis tiek kokiame luome bučiau tave radęs,
Su tavim visad bučiau laimingas. Jau ugnys
Vestuvių aukoms dega. Eiva! jau mus
laukia

Kas tau? Ko teip nuliudus? Kas tave išdriso
Užgaut tą giedrią dieną? Pasakyk, žipone,
Arba parodyk kaltą! O! aš neprileisiu,
Kad tavo aiškios akys ašaroms rasotų!

Vratislava.

Ne — niekas neužgavo. Tiktai noriu tavęs
Prašyti vieno daikto, gal but tau nemielo.

Daumantas.

Prašyti? Tu man liepki! nes tu valdai mane.
Taryk, žipone

Vratislava.

Teikkis vestuves nukelti.

Daumantas.

Dėl dievų! Ar prastojau teip greit tavo meilę?

Vratislava.

Ne Tu vis brangus širdžiai, tiktai ne-
siskubink

Su vestuvėmis. Noriu pranešt savo tėvui
Tą atmainą ir melsti jo palaiminimo,
Kad jo širdy nebūtų ant dukters rustybės
Už pasipriesšinimą ir kad, atsileidęs,
Pagirtų širdies mano rinkinį. O tąsyk,
Pridėjusi ramybę prie jausmų brangiausių,
Liūosa jau nuo graužimo sąžinės, prisieksiu
Aš tau meilę ir laimę

Daumantas.

O jei perskirs mudu?

Vratislava (nusiminusi).

O varge, mano varge! Kur aš pasi-
dėčiau

Daumantas.

Atleiski man, žipone, pasakysiu tiesą:
Čia kas nors tave gundo, kersija prieš mane.
Velyk šiandien atlikim, ik da nesutemo,

Mūsų vestuvių šventę. Ryt, diena išaušus,
Su tikrais tarnais mano keliausim pas tėvą
Ir pati pamatysi, su dievų pagelba,
Išlyginsime kelią prie mudviejų laimės.

Vratislava.

Sutikčiau ant to veikia, Daumante mieliausias,
Tik nenoriu, kad mudviem liudni atminimai
Gadintų linksmą šventę. Šiandien lygiai metai
Nuo motinos mirimo

Daumantas.

Viskas priešais mane!
Ką daryt? liepi Turi but prie-
žastys rimtos
Aš, mylėdamas tave, ir rūpesčius tavo
Drange turiu pagerbti. Tai ryt, aušrai
brėkstant,
Dievų akise duosim vienas kitam ranką
Ir tuojau išsiruosim į tėviškę tavo.
Tai tik iki rytojaus susilaukyt reikia.
Einu dabar, žipone

Scena IV.

Vratislava, Prakseda.

Vratislava.

Prakseda, matai dar,
Koks jis meilus, kaip taikos tolydžio įtikti;
Kaip nuolankus; jam viską galima išteisinti.
Tą ryšį dievai patys palaiminti turi.
Ir tu mums velyk gero ir iš laimės mano
Džiaugkis! Ryt prie altoriaus prisiegi išstarsi.

Prakseda.

Tegul-gi dalis tavo visad bus laiminga!

(Pabaiga akto pirmo.)

Statistiskas tyrinėjimas Didžiosios Lietuvos

Pagal straipsnius „Vilensk. Viestn.“, gubernatorių atskaitas ir statistiskas žinias centrališko komiteto vidaus dalykų ministerijos.

Žemplotis ir skaitlius gyventojų. Skaitlingumas gaivalo. Ištautėjimas. Tikjėmiškas skirtumas. Prieauga gyventojų ir pasididėjimas izraetiško gaivalo. Mirystė. Skaitlius vyriškos ir moteriškos lyties. Palyginimas skaitliaus miestų ir kiemų gaivalo. Smarki prieauga skaitliaus gyventojų Europos miestuose. Prieauga skaitliaus gyventojų miestuose: Vilniaus, Kauno, Minsko. Mirystė Europos sostapilėse ir Lietuvos miestuose. Statistiskos žinios apie neregius Lietuvoje.

Septynios gubernijos, apgyventos perdėm, ar pusėtinai lietuviškų gentkarčių, kaip tai: Kauno, Suvalkų, Vilniaus, Gardyno, Vidžemės,¹⁾

Kuržemės,¹⁾ Vitebsko, apima platų žemės gabalą, kaip matoma iš žemiaus patalpintos lentos:

Vardas gub.	skersinių verstų.	skersinių kilomet.	Ežerų sk. v.	Skaitlius gyventojų 1894 m.
Kauno	35 711	40 640	397	1 677 217
Vilniaus	37 371	42 528	546	1 420 518
Gardyno	33 978	38 668	78	1 600 502
Vitebsko	39 688	45 166	1039	1 240 000
Kuržemės	24 000	27 300	?	1 306 000
Vidžemės	40 340	45 920	1280	1 000 000
Suvalkų	22 000 ²⁾	24 860	?	706 678
Iš viso	234 888	265 082		8 950 914

Plotas žemės į 235 000 sk. v. apgyventas 9 mil. žmonių. Nors Didžioji Lietuva užima žemplotį, vos 1, 2 kart mažesni už Didžiąją Britaniją (315 000 sk. kil.), vienok skaitlius jos gyventojų 4^{1/2} kart mažesnis (Britanija priskaito į 39 mil. gyvent.) Kas link daugumo gaivalo, tai Lietuvoje atseina nuo 26 iki 40 žm. ant □ versto, kuomet did. Britanijoje 100, Belgijoje arti 180, Saksonijoje arti 200. Vienok apgyvenimas žemės Lietuvoje tirštesnis, ne kaip tulose Rusijos kraštuose, kur priskaito vos 20 gyv. ant □ versto. Žvilgtterėjus į praeitį, randame iš darbų akadēmiko Kėpino, juog 50 metų atgal Lietuvoje gyveno ant □ versto 22,8 duš. t. y. jau tuomet daugmas gaivalo Lietuvoje buvo žemesnis, nekaip Rusijoje.

Žemplotis Lietuvos, išreikštas desiat. sekantis:

Kauno gub.	3 869 479	Vitebsko	4 079 271
Suvalkų	2 750 000	Kuržemė	2 369 316
Vilniaus	3 890 000	Vidžemė	3 711 999
Gardyno	1 600 052		

Išdalinus skaitlių desiatinu kiekvienos gubernijos ant skaitliaus gyventojų, patirsime, juog ant kiekvieno gyventojaus prisieina po 3 ir mažiau desiat. žemės drauge su vandeniu, miškais ir keliais. Vilniaus gubernijoje, kur 1894 m. buvo 1 420 518 gyvent., kiekvienai galvai atsakė gabalėlis žemės į 2 desiat., tuotarpu 1863 m. su 882 577 gyvent. kiekvienai dušiai atsakė 4^{1/8} desiat. Kadangi skaitlius gyventojų per 33 met. du-kart pasidaugino ir leidus tą-pat progresiją ateičiai, galima laukti, juog už 33 met. Lietuva sulauks laiką bežemijos, anot vakarinės Europos, kurioje dirbamos žemės ant kiekvieno gyventojaus prisieina vos keletas sieksnių. Tokiu budu su laiku lietuviai bus priversti jieskoti sau duonos amatinkystėje, pirklystėje ir tt. Didesnė dalis šių septynių gubernijų apgyventa lietuvių, išsidalinsiu į tautšakes (augštaičius, žemaičius, latvius, kapsus ir tt.). Skaitlius lietuvių išbujojo į 5 mil. (tarp jų 1^{1/2} mil. latvių). 1858 m., kaip regima iš

¹⁾ Lifliandija.

¹⁾ Kurliandija.

²⁾ Ši skaitlinė abėjotina.

10 revizijos, lietuvių Vilniaus gub. paskaityta arti 50% visų gyventojų. Ne pro šalį — spėkanti apie skaitlingumą gaivalų šiose gubernijose, žvilgterėjus į kariumenės atskaitas kaslink kareivių naujokų. Antai, 1894 m., Kauno gub. priimta kareivių: lietuvių 2795, izraelitų 700, lenkų 120, rusų 100, vokiečių 70 ir 1 totorius — visų iki 3800. Nors gaivalas t. v. lenkų čia abejotinas, vis-gi skaitlius tikrų lietuvių suteikia 2/3 visų tantų. Tuotarpu Minsko gub. 1894 m. priimta baltrusijų 4316, lietuvis 1, vokiečių 2, izraelitų 1270, magometonų 13, čigonas 1. Tokiu būdu Minsko ir Mogiliavo gub. lietuvių visai mažai. Apie lietuvis, išskleistus po įvairius Rusijos kraštus nėra statistiškų žinių. Petrapilėje apsigyvenę 3000 lietuvių. Kiek jų Samaros gub., Tveros, Siberijoje, nėra žinių. Galima vienok paženklinti diktą skaitlių lietuvių Kostromos gub., nės ten, kaip ženklina „Сборникъ свѣдѣній по Россіи“, 1887 m. kareivysten atiduota 94 lietuviai. Negalima užtylėti ir to dalyko, juog lietuviai, ypač Vilniaus, Gardyno, Minsko gubernijose, apsikrikštijus Lietuvai, tapo tulose vietose visai sulenkuoti (neva bajorai ir seni klebonai ir dabar da drumščia vandenį). Patekus po Rusijos valdžia, šis nelaimingas kraštas pajuto smarkią ranką rusinotojų; priviso nemaž tokių vietų, kur žmonės kalba (Vilniaus, Gardyno gub.) ne lietuviškai, ne rusiškai, ne lenkiškai, bet lietuviškai - rusiškai - lenkišku voliapiuku. Teipo-gi daug lietuviško elemento tapo išnaikinta po garsaus „Gražinimo unitų“. Iš rankraščių akademiko Kėpėno aišku, juog 1827 m. Markovo parapijoje Vileikos apygardoje gyveno 848 lietuviai unitai 14 sodžiuose, dabar jų vaikai visi stačiatikiai ir, rods, lietuviška kalba tarp jų visai išgaisinta. Ta pati darosi Ašmėnų apygardoje. Antai tikėjimiskas skirtumas gyventojų:

Gubern.	Kata-likų	Staciat.	Sentikių	Protest.	Izraelit.	Ka-ramų	Magometonų	Visų
Kauno	1249 811	40 000	30 000	56 000	300 000	—	1200	1 677 216
Suvalkų	525 000	20 000	8 000	49 000	104 000	220	—	703 000
Vilniaus	787 798	391 768	25 969	3 205	208 206	615	3054	1 420 518
Gardyno	405 490	877 713	?	11 205	301 177	—	3770	1 600 052
Vitebsko	320 058	702 078	75 550	28 223	152 099	—	913	1 276 014

Žydai labiausiai prasiplatinio Kauno gub.; nuo 1843 m. skaitlius jų baisiai išaugo; 1843 m. jų buvo 80 400, dabar-gi 300 tuk., t. y. per 50 m. skaitlius jų pasidaugino 5 kart. Vilniaus gub. 1858 m. žydų buvo 67 645, karaimų 494, dabar žydų 208 106, o karaimų 615; per 36 m. skaitlius žydų pasidaugino daugiau, kaip 3 kart, karaimu vos priaugo 124 žm. Nuošintis priaugimo stačiatikių nės teip didelis: 1845 m. Kauno gub. jų buvo apie

20 tuk., praslinkus 50 m., skaitlius jų pasidaugino 2 kartu. 1858 m. Vilniaus gub. stačiatikių buvo 185 000, katalikų 495 000; 1894 m. stačiatikių 391 768, katalikų 788 000, t. y. per 36 m. skaitlius stačiatikių pasidaugino daugiau, nekaip 2 kartu, katalikų mažiau, nekaip 2 kartu.

Priaugimas sentikių menkas; jų propaganda neranda atsakančios dirvos, priauga įvyksta tarp jų gamtišku vien būdu. Ypatin-gas dalykas, juog priauga gyventojų Lietuvoje didesnė, nekaip visoje Rusijoje, atskyrus Lenkiją. Statistika rodo, juog skaitlius gyventojų Lietuvoje pasidaugina 2 kartu kas 36 met., tuotarpu tokiam pasidauginimui Rusijoje reikia 50 ir daugiau metų.

Štai metinė priauga gyventojų Lietuvoje: Kauno gub. 15 578, Suvalkų 6000, Vilniaus 23 198, Gardyno 18 762, Kuržemės 6500, Vidžemės 10 601; *minimum* priaugos (1,2%) patėmyta Gardyno gub. Visos Rusijoje apskritai metinė priauga pagal Jansoną 1,27%; pagal Kariševą 1,5%. Vakariniėje Europoje pagal Jansoną priauga sekanti: Graikija 2,56%, Serbija 2,3%, D. Britanija 1,47%, Švedija 1,18%, Belgija 0,93%, Šveicarija 0,54%. Vidutinė priauga gaivalo Lietuvoje augstesnė už visos Europos priauga, išskyrus Graikiją ir Serbiją. (Toliau tęsis.)

Žvirbliai.

(tęsimas)

Motina, pildydama savo pareigas, gali užsnust, pamiegot; turi vienok namieje tupėte tupėt ant kiaušinių. Negali imtis nė prie kokio tyrinėjimo svieto už savo lizdo, arba priimti kokias pašalines pareigas, nes persaldys kiaušinius ir išperės žvirbliukus silpnus, arba kvailus. O! kiek tai lizde yra darbo! Žvirblienė turėjo nuolat prisiklausyt ir mažiausiam braškėjimui, o užmigus, miegojo labai budriai. Kartais ateidavo skruzdės, juodi arba rudi sutvėrimai, nurodomi žmonėms kaipo pavyzdžiai darbštumo, nės išsiskirsto toli nuo skrusdyno ir vargina kiekvieną, kas su jomis turi reikalus. Žvirblienė be pasigailėjimo naikino snapu tą darbščią plikių minią, galinčią suėst ir ją ir kiaušinius. Kitąkart vėl, švintant, įpuldavo ten su trukšmu kokia plaštaka, kampininkas, kuris visą naktį geria, o auštant grįžta namo; įleidus tokį per vartus, jau negali išleisti. Atsargus ir apskurus vorai, smalininkai, šimtakojai, keliaudami po svietą, užeidavo į tylų žvirblių namelį, lyg į karčiamą pakelėje, ir tuoj antpat slenkščio rasdavo galą. Dėl gero savo veislės prisieidavo tankiai suskaldyti kam galvą.

O ką-gi veikia vyras? Sakysit, užia tuotarpu kur už namų ir iš pilnos taurės geria

gyvenimo saldumus? Kur tau! Žvirblis priguli prie tų sutvėrimų kurie neturi tiek pajėgų, kad galėtų iškisti nosį už prigimimo tiesų: nežino jis visai priežodžio *et haec facienda et illa non omittenda*. Arba tupėjo ant gluosnio šakutės, arba ant kraigo netoli nuo lizdo, atsiliepdamas „čir, čir, čir,“ t. y.: aš visada prisitaisęs gint namus ir jų dievus — arba kartais, ant trumpo laiko užsidėdavo bindolikus, apsisekdavo sąjoną, užlipdavo ant šeimynos guolio ir užvadudavo pačią. Kad tai visos gautų sau tokį vyrą, kaip tas žvirblis!

Ant galo iš kiaušinio, gulnčio popat motinos širdim, pradėjo lįst pirmitinis sunelis, cypiantis nuogalius. Nudžiugusi žvirblienė nenorėjo tikėt savo akimis, kad išsipildė jos svajonių svajonė.

Pakilo nuo lizdo, prasitraukė šiek tiek į šalį ir pamatė gabalėlį gyvo kuno. Susigraudinusi, kaip motina, suriko. Išgirdęs riksmą, pargrižo į lizdą pats tėvas. Tik ką užgimęs nuogalius, panašėsnis greičiaus į pelę, ne kaip į paukšti, pripildė neišpasakytu džiaugsmu tėvų širdis. Istikrujų, tai nebuvo ką teip labai mylėt! Tėvas, nudžiugęs, tarytum jį kas ant šimto arklių pasodino, tuojau išlėkė iš lizdo ir neužilgo sugrižo, nešdamas snape didele, riebę, kaip kukulis, kirmėlaitę: da buvo gyva ir raitėsi. Kudikis plačiai išsižiojo, o abudu tėvai drauge įkimšo jam į gerklę bjaurią baidyklę. Valgyt tai pirmiausia žvirblio pareiga. Užsitūrįs žvirblis ir kvailas žmogus vienos vertybės — kiekvienas savotiškai. Tiktai, gaila, sunkiau rast užsiturintį žvirblį, ne kaip kvailą žmogų.

Iki vakaro, užgimė da penketas žvirbliukų. Ant giedro dangaus užtekėjo mėnulis, jo spinduliai įsiveržė ir į tą tamsią skylią, o susigrauginusiai motinai tupinėiai lizde, rodėsi, juog dangus šviečia tiktai dėlto, kad atsirado ant svieto šešetas žvirbliukų, jos vaikų.

Tėvas pritupęs ant krašto lizdo snaudė, pasielgdamas kaipo tikras ricierius.

Paukščių svietas pasidaugino trimis žvirblių sunumis ir trimis dukterimis.

Ant rytojaus neišpasakytai džiaugėsi tėvai, kada vaikai, praplėšę iš miegų akis, ėmė šaukt: „ėsti, ėsti, ėsti, ėsti!“ Motina, kaip paprastai motinos, greičiau išreiškė savo jausmus glamonėjimu, ne kaip darbu — žinomas moterų idealizmas. Ar tai maža, kad suteikė vyrui laimę, o svietai davė šešetą vaikų?

Tėvas smarkiai ėmėsi prie valdymo namų ir prižiūrėjimo giminės dalykų: iš kur imsi, iš ten imsi, o lizde bado buti negal. Laužyk tėvai galvą, dirbk, skolink, vogk, o duok valgyt!

Žvirblių vaikams tinka tiktai mėsa:riebios ir gardžios kirmėlaitės; o mėsa niekur nėra pigesnė už daržovės.

Kokias medžiokles turėjo ruošti žvirblitėvas, idant vaikai būtų sotus! Vaikučiai, Dievui dėkui, buvo sveiki ir gerai valgė: suvalgydavo viską, ką gaudavo nuo tėvų ir da prašydavo daugiau. Šimtai kirmėlaičių ir įvairių minkštų vabalėlių dingo pilvuose besočių, o jie da cypė ir, išžioję, nasrus reikalavo ėst. Galima visai parbaigti sveikatą prie tokių sunkių pareigų pakakinimo visų mylimų vaikučių reikalų.

Tėvas, kartais nusidirbęs, prisidėdavo prie draugystės žvirblių, prisilaikancių celibato — tikrai išmintingų paukščių. Toks pasilsis niekad neišėdavo jam ant gero, nės šeimyna paskui dvigubai tiek norėjo valgyt ir dvigubai tiek reikėjo dirbt. Tada tupdavo kur pašalyje ant tolymo kuolelio, nuleidęs sparnus ir galvą, pilną labai liudnų minčių.

Žvirblis, galėdamas kalbėt žmonių liežuviu, pasakytų:

— Kad bučiau neėmęs ant savo galvos sunkių tėvo pareigų, galėčiau gyvent laisviau, smagiau!

Vienok, ką kalti mažulėliai, kad atėjo ant svieto, kad teip valgyt nori? Ant galo ką-gi senas žvirblis gali geresnio padaryt ant svieto, kaip augint jaunus žvirblius?

Pasilsėjęs, vėl šoko prie darbo, vėl lėkė medžiot, o kad su laimikiu grįžo namo, prikišdavo jam, kad perilgai kasžin kur trunkėsi, kad užmiršta savo pareigas. Nėra sviete atlaidžių pačių! Turėjo nukęst karčius išmėtinėjimus, rugojimus ir, kaip pridera geros širdies paukščiui, ne vieną prikašiojimą pavertė į juokus.

Jei kas apsimtų suskaiyt, kiek tiems ėdriems mažuliams reikėjo, tai persitikrintų, kad per dieną neapseidavo be kelių šimtų žvėrienos, o per nedėlią kokių dviejų tūkstančių. Ypač tas pirmutinis sunelis, mamos mylimiausias, niekad nebuvo sotus, ir atėjus laikui penėt, mokėjo teip gudriai išsižiot ir pakišt savo nasrus, kad apkirsdavo kitus šeimynykščius. Tėvas tik dėl motinos, dėl šventos santaikos, nebarė vaikiščio už visokias gudrybes, kurias jis užtaisydavo broliams ir seserims, kiek kartų tik reikėjo pasiskubint paglemžt gardesnią kšsnį.

— Matyt, kad sveikas ir turi protą, tai jam seksis ant svieto — sakydavo motina tėvui, kuriam jau nusibodo tas didelis vaikų noras valgyt ir valgyt.

Istikro, bjauru buvo žiurėt į tuos nuogus pilvus, prikimštus peno iki gomurio, o da vis trokstančius. Dyrstelėjęs į skylę su žvirblių lizdu, pamatytum vis tąpat: šešis geltonus snapus, plačiai pravertus ir laukiančius, kad kas ką įmestų.

Vieną kart žalioji varliukė, ta, kur ant lytaus rėkia iš medžių ir krumų, slėpdamosi nuo karštų saulės spindulių, pametusi žalius gluosnio lapus, irėpliojo į skylę, kur buvo lizdas. Vos tik įėjo, paukštukai ištiesė nuogus kaklus ir cypdami išsižiojo. Varliukė teip persigando, kad, sustojusi ant krašto lizdo, nebegalėjo pasijudinti. Ištebeilyjo akis į tuos žvirbliukus, kurie išrodė, tarytum norėtų ją praryti. Tuotarpu parlėkė motina, didei įmiršus užklupo ant varlės, pavaisino ją teip smagiai, kad varlepalaiškė iš baimės pradėjo šokinėti per žvirbliukų galvas. Viena jos koja įsprudo netyčia į prasiziūjusius nasrus vyresniojo sunaus, kuris tuoj ėmė ją ryt, kaip kirmėlaite, ir giliai į savę įtraukė. Išvertus akis, daužėsi įklimpusi varliukė, o čia parlėkė da ir tėvas. Tada tėvas šoko prie nekviestos viešnios ir varliukę, nežmoniškai sumusę, išmetė per duris.

Dabar tai linksmos kalbos pakilo šeimoje dėl to atsitikimo, kursai, teisybė, pasibaigė laimingai, bet galėjo but labai pavojingas. Žinomas daktas, vyresnysis sunus tapo didvyriu: da budamas lopsyje, jau ką tik nenutraukė galvos hydrui.

Paugėjo vaikučiai, pradėjo augt plunksnos ir protas; iš įvairių apielinkių numanė, kad už tos gimtinės gluosnio skylės yra da svietas kitoks: gal motina kartais kalbėjo, persergėdama juos prieš busimus gyvenimo pavojus. Kol buvo kvaili, tai nieko nebijojo: dabar imdavo juos baimė ir prisiglaudę prie vienas kito tunėdavo. Kartais sviete budavo lytus, perkunijos, vėjas teip smarkiai purtė sena gluosnį, kad medis net girgždėjo. Persigandusi motina parlėkdavo namo, tupdavo ant lizdo, pridengdavo savim vaikus, liepdavo jiems tylėt ir pati tylėjo. Bet tėvo nebuvo namieje ir mažiems rodėsi, kad tas tėvas teip purto svietą; jiems rodėsi, kad tėvas nieko nesibijo, kad jis didžiausias galiunas. Praėjus audrai, tėvas parlekia, nešdamas snape ilgą slieką, panėšintį į gardų ungurį. O! koks jis vyras! koks jis vyras!

Ant galo žvirbliukai visai apaugo plunksnomis, užaugo — tik lėkt. Dabar nuolat girdėdavo nuo motinos pamokslus ir persergėjimus. Vienok gyvenimo baisumai tiems, kurie jų nepažįsta, išrodo daug baisesni, ne kaip ištingųjų. Nors velnias ne toks juodas, kaip jį pašo, vienok nemačiusiems jo, išrodo da juodesnis. Vieną dieną užsispyrė motina išvest savo vaikus į svietą. Kad ir kasžin kaip norėtume, negalėtume tikrai aprašyt verksmingą sceną atsisveikinimo su prigimtu lizdu. Žinoma žvirblinė negalėjo pasakyt žmonių žodžiais:

— Teesti jums visada brangus ir mielas tas kampas, kur užgimėte ir užaugote!

Motina lepiu balsu vilioja vaikus iš skylės, ir tiek buvo matyt rupeštingumo ir meilės, statant pirmus jų žingsnius ant svieto, kad moralistas tokią motiną galėtų kitiems nurodyt kaip pavyzdį. (Toliau tęsis.)

Peržvalgą raštų.

Parmazonas arba Baisumas Dievo Rustybės.

Parašė Šventmikis.

Teip retai pasirodo mus priaugančioje literaturoje originališki raštai, kad juos sveikini žmogus su tikru džiaugsmu. Prie skaitliaus originališkų raštų priguli „Parmazonas“.

Šita knygelė priskiriama prie tų, apie kurias sakoma: parašytos su tendencija. Jos siekinys — apginimas vargdienių žmonių, kurių tamsumas yra priežastimi jų vargo ir beginklystės, nės duodasi save siurbti turintiems ant jų valią, bet neturintiems sąžinės, nelabėliams. Kaip įrankį apginimui tamsuolių antorius sunaudojo satyrą ir jos smugiais pliekia skriaudikus. Šiuo žygiu pliekimui pateko kunigai, tiesiog sakant, prabaščiai, kurie, rupindamiesi vien apie savo gerovę, teip persisunkia egoizmu, juog netenka pagalios nė meilės artymo, nė sąžinės, nė pajautimo savo pareigų šventumo, tik lupa be mielaširdystės tamsuolių parapijonis, pavertę bažnyčią į prekyvietę, o doros pamokslus į graudenimą nešt aukas. „Jie da ir šiandien turi baudžiauninkus ir tai da kokius baudžiauninkus! Ponai turėdavo savo baudžiauninkus lazdomis ir botagais ragint į darbą, o kunigams to viso nereikia: jiems užtenka pasakyti per pamokslą, kad tie, kurie neklauso Dievo tarų, kurie pasninkų nelaiko, kurie turtų geidžia ir aukų ant Dievo stalo neduoda, degs pragaro liepsnoje, virs katiluose ir turės verdančią dervą gerti. Tie tuojau pildo tėviškas rodas: patys pasninkauja, o ką užėdija, kunigams atiduoda ir kelia garbę Dievo, kaip kas išmano, kas pinigais, puskarčiais ir karčiais, kas antimis, žąsimis ir kumpiais, kuriuos sudeda ant Dievo stalo.“

Visas pasakojimas susideda iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje randame keletą kunigų tipų.

Čia Dilgių klebonas, kurisai žmogaus dievo baimingumą miernuoja rubliais ir padeda dvarponiui kaimynui skriausti darbininkus, kad tik nenustot „agurkų“ pavasaryje ir brangiai užperkamų mišių. „Mažiausiai koki penki muzikai jo vieno negali atstoti Dievo akise“ — teip giria dvarponį.

Štai Stultiškių klebonas, žinomas juokdarys, su dideliu cinizmu pasakojantis, ko-

kiomis gudrybėmis kaulija iš tamsuolių aukas, kaip ana su ta „smetona“. Arba pasiėlgimas su vargše našle, norinčia „graziai su mišiomis“ palaidoti vyrą, o neturinčia tiek pinigų, kiek reikalauja klebonas: „Jei pinigų, pamdziu, gailiesi, tai ko atėjai? Kam tau mišios šventos? laidok, pamdziu, savo vyrą, kaip kokį galviją, be mišių šventų, be nieko.“

Toliau Maskių klebonas, turintis „visados rustų veidą“, nės skaitėsi didei mokintu ir matė „sunkų bažnyčios padėjimą, viešpatavimą materijalizmo ir bedievystės, nupuoliną dvasiškos valdžios galybės, o per tai ir doros sumažėjimą“ „Pernai Maskių klebonas tik akmenis pardavė pliantui, klebonijoje brukus išardęs, o koks riksmas pasidarė! Parapijonys drįso, į kleboniją atėjo, kolioti kleboną, ką svetimą gerą ant savo naudos parduoda. Štai jau į ką nepaklusnumas priėjo!“ Delto-gi stengiasi pagerinti tą padėjimą raštais prieš bedievius ir propaganda tarp žmonių: platinimu „brostvtv“ ir veisimu „davatk“, kurios sunėša visokius liežuvius apie parapijonų gyvenimą.

Ant galo Milvydų klebonas, kuris, pralosęs kortomis net 900 rublių, nesirupina, ką jam pasakys sąžinė vardan parapijonų, kad jų kruviną skatiką teip niekingai suvartojo, tik rupinasi, ką pasakys jo gaspadinė, Magdė, kuri „įsakė, kad nepraloštų.“

Antroje dalyje parodyta paveikslas, kaip turi nukęsti žmogus, kuris per apšvietimą tampa neparankiu skriaudikams tamsuolių. Stepšis, prastas sau žmogus, tik apsišvietęs, daugiau matęs svieto, samdo nuo Dilgių dvarponio karčiamą, bet neduoda žmonėms pasigert ir da pratina žmones prie daiktų, atidaranciu aklieks akis. Žinoma, neparankus nė dvarponiui, nė klebonui. Klebonas gundo dvarponį atimti nuo tokio „pamazono“ karčiamą ir sukelia prieš jį žmones. Negalėdamas-gi priveikti, suskundžia ant galo Stepšį žandarams. Kada „pamazonas“ už atrastas, bekratant, lietuviškas knygas tapo žandarų išgabentas, klebonas „labai linksmas buvo, o atėjusiam nedėdienyje iš tos priežasties labai gražų pamokslą pasakė. Iš pradžių daug kalbėjo apie Dievo rustybę, apie skaudžią rykštę, plakančią tuos, kurie Jį negarbina, kurie neklauso Jo tarnų, o susideda su visokiais parmazonais. O Viešpatie! padaryk su visais teip, kaip nesenei padarei su vienu parmazonu!“

Toks knygelės turinys. Ar jis patiks kam, ar nepatiks, bet turime pripažinti, kad paveikslai imti iš gyvenimo. Daugumas iš mus yra matęs tokius kunigų tipus, o panašaus persekiojimo „pamazonu“ turime teip-gi gana pavyzdžių. Pasakojimas lengvas, skaitosi

smagiai. Kalba neblogo, nors nevisur lygi ir pasitaiko žodžiai su visa kalba nesigiminiuojantieji pvz. *rodžės*. Stilistikai paskirta nedaug rupesties ir tai priguli prie silpnųjų knygelės pusių.

Satyrą rašytojas valdo mikliai, pataiko, kur reikia, tik vietomis pertoli pasitraukia į šalį (apie Maskių kl.), o kartais net pereina rubežius satyros, suteikdamas jai trivijališką ypatybę. Tokiame pvz. sakinyje „ . . . nu-stvers Dievą už žilos barzdos“ du paskutiniu žodžiu atsiliepia labai nesmagiai.

Vieno dalyko negaliu permanyti: delko šita knygelė išleista iš spaustuvės be atliktos korektos? Nekalbu jau apie statrašo klaidas. Bet — įsitėmykite — net autoriaus paženkliniai statytojui „reikia pradėt iš naujos eilutės“ pateko į tekstą ir tai ne syki, tik tris sykius!

V. K.

Mardva.

Po tuo vardu „Мордва“ išėjo raštas Kazaniaus profesoriaus, Smirnovo. Aš čia paduosiu trumpai sumezgęs, tik tokias minėtos knygos žinias, kurios ne pro šalį būtų ir mums, lietuviams, įsitėmyti.

Mardva¹⁾ priguli prie rytinių finų giminės ir tarpe jų bus bene plačiausioji ir skaitlingiausiaji šaka: imant paviršium, skaitlius mardvos išneša iki 1 milijono gyventojų, kurie užima labai didį plotą. Juos randi Penzos, Tambovo, Simbirsko, Nižnio-Novgorodo, Kazaniaus, Saratovo, Orenburgo ir Ufos guber. Berods mardva tulose vietose baigia žuti, (Kazaniaus gub. iš viso užsiliko arti 13000 *Tetušiu* ir Spasko paviet²⁾), vis-gi užėmimas ploto 9 guber. parodo, kad mardva, jei ne dabar, tai seniaus, buvo galinga tauta.

Kas link praeities mardvos, tai tikras žinias istorikai atranda tik nuo pusės VI amžiaus musų eros, nuo Jornando, kursai minėjo *Mordeus* (de rebus goticis), kaip tautą gotų karaliaus Armanarykio užkariautą. O kad ankščiau Jornando niekas nieko apie mardvą nerašė, bent niekur jos vardo neužtiko mokslas, tai žiloji mardvos senovė priguli arkeologijai, sulyginamai etnograpijai ir lingvistikai.

Jei Bezenbergeris, pasiremdamas ant šitų mokslų, drįso ant IX arheol. kongreso Vilniuje spėti apie lietuvius, buk jų prabociai jau arti 7000 metų Pabaltmaryje gyveno³⁾,

¹⁾ Zodis *mardva* yra vartojamas ir musų žmonių, kaipo žodis paniekinimo. Apie tai girdėjau nuo ponios D. Vilkmergės pav. Bene iš augšto žiurėjo senovėje lietuviai į mardvą, pasiremdami ant augštesnio laipto dabos?

Raš.

²⁾ Казанс. календарь. М. Крыловъ, 1892.

³⁾ Vargpas 1893 m., 138 l.

tai visai neįstabu, jei finoliogai, pasiremdami ant tų pačių pamatų, tvirtina, buk mardva Pavolgyje jau nuo 2000 metų ruošesi ir kad liekanos gyvenimo tos tautos yra ant net plačiaus — dabartinėje teritorijoje Maskvos gubernijos.

Ant ano senesnio laiko (t. y. gyvenimo mardvos vidurinėje Maskolijoje) išpuola anot Donner'o ir Tomsen'o pažintis mardvos su Lietuva, kuri paliko kalboje mardvos ženklus savo įtekmės. Mardva išmoko nuo lietuvių skaitliavimo pagal sistemą dešimties, šį-tą iš ukės vedimo ir gyvuolių auginimo. Smirnov paduoda šitokius pavyzdžius minėtos įtekmės:

mardviškai:

il'anas
zens
kārās
peel
purgine

lietuviškai:

linas
žansis
koris
peilis
perkunas ir kit.

Kadangi pr. Smirnovui nerupėjo platesnis ištyrimas klausymo apie susirėmimą mardvos su Lietuva — tai jis šitą klausymą ir apleidžia, o antra vertus, Smirnov'as ir nepažįsta lietuviškos kalbos, kad galėtų šituo klausymu pelningai užsiimti.

Bet toje pačioje Smirnovo knygoje yra dalykai parodantieji, juog lietuvių, regimai paliko ženklus platesnės įtekmės ant mardvos, negu mokslas ikišiol išrodė. Tie ženklai senovės pažinties minėtų tautų priguli prie užvardinimo upių ir kaimų.

Jei vardai upių ir kaimų, žemiaus surašyti, ir neturi tikros lietuviškos prasmės, tai *skambėjimas* jų yra taip pažįstamas lietuviškai kalbai, juog nenoroms traukia mūsų atidą prie savęs ir klausymas apie giminystę tų žodžių su lietuviškais pats veržiasi į galvą. Pavyzdžiai vardų upių: *Mičkas, Atmis, Kal-dus, Valgus, Kermis, Vačkas, Javas, Sura, Marasa, Varma, Artamas, Stemas, Mortas* ir kit. . . .

Kaip pas lietuvius vardai upių susideda dažnai iš žodžio *upė* ir kito vardo (Šeš-upė, Juod-upys, Girgžd-upys, Liet-upys) tai ir pas mardvą teip-pat randame sudėtinius vardus. Pavyzdis:

Piči-lei = piči-pušis + lei-upe = Puš-upė,
Lep-lei = lepā-elksnis + lei = Elksnupys,
Ine-lei = ine-didis + lei = Didupys,
Roma-lei, Žema-lei, Ledaz-lei, Sanga-lei ir kit.

Čia reikia da pabraukti, kad lietuviška *pušis* mardviškai *piči*, o mūsų liepa ir jų elksnis (lepā) vienai vadinas.

Vardai *kaimų* teipo-gi syki pavieniniai, o kitą sudėtiniai: Šilokša, Čapas, Kardavile, Rodivele, Viarvel, Ovele, Salavir' ir k. Žodis *vele* reiškia *kaimą*, o *vir'* tai *giria*. Kas ypatinga tose varduose, tai kad ir pas

mus yra su panašia užbaiga vardai vietų: Skaud-vilė, Ait-viliai, Sal-giris (Sala-vir').

Norint da plačiau išaiškinti ežes lietuvių įtekmės ant mardvos, priderėtų atkreipti atidą tyrinėtojų ir ant *pylių*, kurių nemažai yra žemėje dabarnykščios ir senovės mardvos. Tos pylės (tikriaus kapai) ir iškasti daiktai ne visi priguli mardvai: „greta su spejamais mardvos kapais yra da nežinia kam prigulintieji kapai su ženklais *deginimo kunų*“ (34. l.), kaip, padėkim, Liados kapy-nas¹⁾. Toliaus yra kapai, kur atrasta greta su *žmonių kaulais ir arklio skeletas*.

Kalbėdamas apie tautiškus elementus senovės mardvos teritorijos, Smirnov sako: „pradedant nuo akmeninio amžiaus . . . , kada buvo pradėta užgyventi Muromo kraštą, iki laiko, kurio da pasiekia padavimai vietinių maskolių, žemėje to krašto (t. y. Muromo) paliko ženklus savo buvimo apart Muromo, *Lietuva, apie kurių žmonių padavimai kalba ir Mardva* . . .“

Iš tų žodžių išrodo, kad Muromo krašte buvo sumišusios trys tautos — Muromas, Mardva ir Lietuva ir kad tai nepersenei galėjo atsitikti, jei žmonių padavimai da gyvi.

Daiktai muromiškiei ir Liados kapyno panašus į lietuviškus ir anot Smirnovo galėjo buti paimti nuo lietuvių: „daiktai tie patys pas mardvą ir muromą pasirodo identiški su lietuviškais.“

M. Sk—ra.

Iš šiaurių padangės.

Prakeikta baime, kaip daug tu trukdai užmanymų, kaip daug prašalini visokių užsidegimų? Šie žodžiai niekur gal teip netinka, kaip prie gyvenimo lietuvių. Baimę šiandien atrasi visuose Lietuvos kampuose, pradedant nuo prasciausio žmogelio iki vyriausio. Visi bijo, visi dreba, ir toksai „drebėjimas kinkų“ yra regimas ne vientik pas inteligentus, kaip tvirtina autorius „Tėvynės Varpų.“ Lietuvis baidosi starsinos, o da labiau valsčiaus raštininko, paskui uriadninko, asesoriaus, valsčiaus mokintojaus ir kiekvieno nors menkiausio „maskolpalaiko“, prieš kurį greitas yra žemai nusilenkti. Koks ten činovnikas nebebutų, įjeigu tik maskolius, tai tuojaus jį vaišina, tuoj kviečia išgerti, tuoj tepa, kad tik nepadarytų jis jam ko blogo. Ir teip daro ne vieni tik prasti, tamsus kaimiečiai, bet ir kunigai, kurie skaito per pareigą pakviesti prie pietų asesorių, dažniausiai atlaidų laike, duoda išgerti net uriadninkui ir bet kokiam maskolpalaikiui, kad tik įgyti pas visus sau meilę. Prie tokių pietų pasirodo aršiausia veidmai-

¹⁾ Tas kapy-nas yra Stacijos „Liada“ Saratovo-Tambovo geležinkelio, užtiktas 1868 m. Ras.

nystė, nės kiekvienas iš kunigų, ar bajorų nor pasirodyti su savo ištikimyste ir lenkty-nėmis stengiasi ją išreikšti, kad paskui, iš-ėjus tokiam svečiui, plepėti ant jo dažnai ir neteisingas pasakas. Jeigu ir atsiranda drą-sesni, tai visi jį giria, apsakindami, kaip tai jis asesoriui nosį nutrynė, bet, užklupus atlaidams, ar kokioms šventėms, visi vėl šliaužia pas maskolių atsilankyti, kviečia jį prie arbatos ar vinto ir tt.

Ar-gi jau visas vikrumas lietuvių tik tame ir yra, kad papirkti, kad numylėtas ir pri-sprogęs činovnikas nieko neveblentų? Ar jau visa lietuvių politika tuo tik ir pasibaigia, ką sako senobinės mūsų patarlės: „sauto nieks neklauso“ arba „kaip patepsi, tai ir veši?“ Toksai lietuvių romumas, toksai nu-silenkimas prieš bet kokį činovniką susuka visai galvą visiems paskirtiems činovnikams, kurie savo šunystėms nemato paskui jau ru-bežiaus. Teip, vieno miestelio asesorius už-simanė, budams girtas, varyti visus žmones iš prekymečio. Kada vienas iš drąsesnių ukininkų atsiliepė, juog reikėjo asesoriui iška-binti pirmiau apgarsinimą, kad visi skubiai išvažiuotų, o ne staiga išnetyčių varinėti, tai užsidedęs asesorius drįso žmogų užgauti. Žmogus tas nenutylėjo ir žinoma, asesorius buvo išmestas. Bet galėjo ir nutylėti ir ne-atsiliepti, nės lietuviai jug dažnai sako, kad „geriaus šunį erzinti, ne kaip piktą žmogų“, o pikčiausiu jug yra maskolių činovnikas.

Ir tikrai, paklauskime, iš kur-gi kyla ši baimė, kaip ją galima suprasti?

Pirmiausiai, žinoma, iš nesupratimo savo tiesų, iš apskrito mūsų tautos tamsumo, ku-riam jį tebesimando. Persekiojimas lietuviškų knygų ir laikraščių, persekiojimas kunigų, koki persekiojimą tie patys laikraščiai stengiasi kuolabusiai išparodyti, prisideda nemažai prie prilaikymo baimės, bet vis-gi ne tame svarbiausia priežastis. Čia galima pridėti, kad pabrūkimas šio persekiojimo dažnai laik-raščiuose eina jau pervirš, kas gal ir turi šioki toki įsteisinimą, bet dažnai yra stačiai praaištingu. Prisiškaitęs visokių nežmoniškų pasielgimų su persekiojimais, lietuvius, nuo prigimimo jau baikštus, pradeda da labiau bijotis ir visai iš baimės apstoja skaitęs. Baimė jug reikia gesinti, o ne labiau plati-tinti . . .

Apart šių priežaščių, galima priimti ir Lietuvos praeitį, kuri gamino apskritai tik romius ir taikius gaivalus, o ne maistininkus. Tai yra svarbu. Nuo senų senovės Lietuvoje jau buvo išsiplatinusi žemdarbystė, kuri likosi svarbiausiu pamatu mūsų tautiečių išmitimo. Prekiavimas gintaru, skuromis ir kita neap-dirbta medega, jeigu ir buvo prasiplatinęs

laike Meklenburgijos tiesų, bet vis-gi apėmė nedaug gyventojų, o pirmiausia maitintoja vi-sados buvo žemė, kokia ir šiandien tebėra.

Žemdarbystė-gi gaivino žmones romius, nedrąsius ir veikiančius atskyrim nuo kitų ant savo žemės ploto, prie kurio jie yra pri-rišti. Prie visų ateivių, jeigu tik jie neardo brangiausios jiems žemės, jie taikosi, kaip taikosi prie atmainos oro, apdirbdami savo laukus. Politiskų siekių, kaipo visos tautos, pas juos neatsiranda, nės visas jų gyvenimas pasibaigia ant nedidelio apykrasčio kaimo, ir vien tik jame padarymui tvarkos reikia jiems viešo supratimo. Tik prekėjai ir amatininkai, klaidžiodami tarp visos tautos, suriša ją ir iššaukia reikalingumą platesnių tiesų. Už-puolant priešiams, kaip štai kryžiookams, žem-darbiai pradėjo vienytis, gindami brangiąsą savo turtą — žemę. Bet, apgynę tą žemę ir sutvėrę net didžią viešpatystę, nemokėjo užlaikyti tvarkos, dėlko ir pradėjo paskiau Lietuva žuti. Šiandien pamatu draugijos be-veik pasiliko ta pati žemė ir nér ko stebėtis, jeigu pas lietuvių apsireiškia stoka platesnių politiskų siekių. Jeigu Maskolija, apėmusi jau daugiau kaip šimtas metų mūsų kraštą, išduoda apsunkinančius jį paliepinus, jeigu ir biauariai jį vargina, bet toksai spaudimas nėra visai panašus į užpuldinėjimą priešius, kurie naikindavo javus, triobas ir gyvuolius lietuvių, dėlto tarp šių ir iššaukdavo bendrą susivienijimą apsiginimui. Dabar Maskolija vienodai spaudžia visuose pakraščiuose, uždė-dama augštus mokesčius, užgindama pirkti žemę ir užimti vietas ne visiems, bet tiktai tokiems, kurie norėtų tai padaryti. Todėl iš tokio spaudimo gema ne maistininkų gaivalai prieš prispaudėją, bet tik romus norai apeiti tuos užgynimus, noriai prisiškai prie šių buvio sąlygų. Ukininko politika pasilieka vis ta pati: ne trukdykit man darbo, duokit man ramiai arti mano žemę. Todėl, kada pradeda jį gąsdinti, kad žemę gal nuo jo atimti — visi jug ukininkai, kaip tyčia, to bijosi, — tai jis pradeda drebėti ir lenkiasi prieš kiekvieną maskolpalaikį, kad tik jo kaip nors nekludytų.

Tokia taiki romybė prašalina visai Lietu-voje maistininkus gaivalus, kurie šiokiu ar tokiu budu galėtų prisidėti prie pakėlimo žemo mūsų tautos ugio. Paskui nemažai sveria ir kaimynystė plačios ir nekulturiškos Maska-lijos, priimančios pas save ant tarnystės visus, kurie iš žemės Lietuvoje negali pelnyti sau duoną. Jauni ir prakilnesni lietuviai kelianja į ten jieskoti uždarbio, ir tuomi vėl prasiša-lina gaivalai, kurie labiausiai galėtų prisidėti prie medegiško ir dvasiško augimo tautos . . .

J. B.

Vardan teisybės.

„Garsas“ net per kelis paeilui Nr. užsikrito plustį „Varpa“, „Ukininką“ ir jų atsakanti redaktorių teip *garsiai*, kad net „numirėlius“ pasiekė. Pasitikėjo rabaščių laikraštis tokiu riksmu, da-gi trinktelėjus kumsčia į sakyklos briauną, padaryt įspudį ir atsiliuosuoti per tai nuo argumentų ir perkratymo dalykų, už kuriuos užsipuola. Bet kas pasiseka parapijinėje kaimo bažnytėlėje, tai negali but pasekmingai perkelta jau ir į laikraštį.

Jeigu „Garsas“ neatskiria pikto darbo nuo kunigo, o kunigo nuo tikėjimo; jeigu laikosi nuomonės, kad prieš piktą darbą, atliktą kunigo, reikia nulenkti galvą; jeigu nemato, ką aplink jį kunigai dirba; jeigu žinias apie kunigų piktus darbus, garsinamus laikraščiuose, ne tik „Varpe“ ir „Ukininke“, vadina „biauriausiomis neteisybėmis, purvinausiomis melagystėmis“; jeigu nepripažįsta liuosybės kritikai darbų ar pavienių žmogystų, ar susivienijimų, ir nežino, kad pataisymui klaidingų kritikoje pažvilgių yra teip-gi kritika tokiupat keliu — tai nenumanome, ar stebėtis, ar baurėtis, nės tikrai nežinome, ar čia „Garso“ nesupratimas, ar apsimetimas.

Stebėtis vienok reikia, kad „Susivienijimas L. A.“, nešiojantis teip rimtą visuomenės įtaisovą vardą, apsiėmė šiuo žygiu atlikti menką, vaikišką rolę su tuo savo „papeikimu.“ Da ikšiol Lietuva nedavė „Susivienijimui“ tiesų but augščiausiu tribunolu, galinčiu pagal savo „administratyvišką“ nusprendimą garsinti viešus papeikimus, kurie turėtų priverčiančią vertybę. Iki tų tiesų „Susiv.“ nuo Lietuvos neįgaus, tai apginimui teisybės lieka jam vartoti kitoki įrankiai, o toki „papeikimai“ — tai juokai mažiems vaikams pasižadinti.

Mums rupi vien tiktai išsiteisinimas prieš kun. Miluką, jeigu iš tikro korespondencija apie jį buvo melaginga ir galėjo įžeisti. Nė viena redakcija pirm atspaudinimo korespondencijos negali žinot apie teisingumą jos turinio, jeigu aprašyti *galimi* dalykai. Negalėjo nė į galvą ateiti, kad anoje korespondencijoje yra pvz. koks pasityčiojimas iš kunigo Miluko, nėra korespondentas atsiliepia apie kun. M. kuogražiausiai, perstato jį, kaipo gerą kunigą, ir už minėtą ligą kaltina visai kitą žmogystę. Tokiu budu korespondencijai atsakyti vietos neturėjome pamato. Atsaukimo-gi neteisybės toje korespondencijoje negavome. Sino žygiu visa kaltė priguli korespondentui, su kuriuo „Garsas“ tegul atsitiesia, ypač, jeigu giriasi, žinąs, kas rašė, ir turįs net „originalą vieno jo melagysčių pilno laiško, išsiųsto į Prusus.“ Mes suvadžiojantiems korespondentams teip-gi nesakome aciu.

Juolabiau negali but apkaltintas J. Lapinas, o jau nė vienas šiek tiek susiprantantis žmogus neapkaltins J. L. už tai, kad jis atsakė kunigui Milukui ant laiško su užklausymais net-gi viešuose reikaluose. Dėlto-gi išbiurinti visai nekaltą žmogų ir pavadinti net „niekšu“ galėjo pasikėsinti tiktai *niekšo* lupos.

Jeigu J. L. pasielgė labai gražiai ir mandagiai, atsakydamas ant kunigo M. užklausymų, tai jau kun. M. su „Garsu“ pasielgė labai bauriai ir nemandagiai, garsindamu J. Lapino laišką, paskirtą *ne* talpinimui laikraštyje.

Iš lietuviškų laikraščių.

„Lietuva“ rašo 5 Nr. š m.: „Skaitome kaip kada laikraščiuose apie peiktiną tarp lietuvių išėivių Amerikoje apsiereškima, kurio yra provincijonalinis antagonizmas, kad suvalkiečiai neužsikencia su lietuviais kitos Nemuno pusės. Tokį antagonizmą išėiviai atsigabeno iš tėvynės, kur yra da ir trečias antagonizmas tarp Maskolijos lietuvių katalikų ir Prusų lietuvių protestantų. Neperšenei istorijos bėgis padalino senovės lietuvių apgyventą kraštą, o jau šiandien iš vienos tautos pasidarė lyg trys lietuviškos tautos: suvalkiečiai, žemaičiai ir Prusų lietuviai. Ne užilgo, jeigu tėvynės lietuviams teip mažai rūpės mūsų vargai, kaip dabar, sulauksime gal ir ketvirtos tautos, tai-gi Amerikos lietuvių.

.... Suvalkiečius nuo žemaičių skiria kalendorius; Prusų lietuvius skiria nuo abiejų tikėjimas; vargai vienos šalies vaikų suvisu nerupi broliams kitos ir juo tolyn, juo laby vieni nuo kitų šalinasi.... Laikraščiai, uždėti žemaičių, platinasi beveik tik Žemaitijoje, suvalkiečių uždėti — po Suvalkų gub.... Tas piktas apsiereškimas yra ne tik tarp neapšviestų žmonių, bet ir tarp inteligentų. Paklauskime, kiek yra lietuvių inteligentų, užėmusių vietas Maskolijoje, kurie prisidėtų savo darbais prie palengvinimo Lietuvos vargų? Teip ilgai jie lietuviais buvo, kol Lietuva juos penėjo, kaip tiktai kiti suteikė geresnę duoną — sudiev Lietuva! — pasakė ir nustojo dirbė. Toks šviesuolių pasielgimas tik demoralizuoja neapšviestus žmones, kurie jug visko turi mokintis nuo savo šviesuolių. Šaltas tų egoizmas turi atsiliepti ir ant Lietuvos žmonių....

Toliau rašytojas kaltina Europos ir Amerikos inteligentus, kurie su darbu neprisideda vieni prie kitų, bet didesnę kaltę krauja ant europiečių, turinčių kur kas didesnes pajiegas. „... Sutrukus ryšiams tarp intelligen-

cijos, vėliau sutrukti turės jie ir tarp paprastų žmonių. . . Dabar vienok jau Amerikos lietuviai, matydami, kaip greitai Europoje broliai ilsta, geidžia jau europiečius sugėdinti ir išvaduoti nuo darbo virš jų pajėgų. . . Musų darbininkai pasirengė šelpti tėvynės lietuvius, įkurdami „Tėvynės Mylėtojų Draugystę“; duoda jie geriausią progą Lietuvos inteligentams prisidėti. Kaip jie ant to atsilieps?“

„Vienybės“ 11 Nr. randame šitokią atsišaukimą: „Kauno ir Vilniaus gub. lietuviams, kaip rodą Peterburgo universiteto profesoriaus p. K., reiktų teip reikalauti pavelyjimo spaudos. Kiekvienos parapijos žmonės tegul, sako, siunčia pas vyskupą savo prašymus, melddami, idant vardan jų prašytų nuo cėsoriaus, arba nors ministerio, pavelyjimo spaudinti lietuviškas knygas. Tuos prašymus gali siųsti vyskupams kad ir lietuviškoje kalboje. Juo bus daugiau prašymų pas vyskupą, juo geriau, nės tąsyk vyskupas vardan didesnio skaitliaus prašymų gali parodyti reikalingumą knygų, spaustų lietuviškomis litaromis. Sako minėtas profesorius, kad tokiu budu tikrai bus galima atgriebti spaudą. Dabar mat, kaip žmonės nuo savęs paduoda prašymus, tai valdžioms, kaipo privatiskus prašymus, lengva yra ignoruot, o kada sykį valdžia bus prašyta vyskupo, tąsyk turės pavelyt. Meldžiu ir kitus laikraščius atkartoti šią žinią, nės tai yra didei svarbus dalykas. Intelligentai, kaip svietiški, teip ir dvasiški, Lietuvoje tegul neužmiršta pamokint apie tai žmones. Jeigu šį klausymą mes, lietuviai, nejudinsime, tai da gal ilgai nesulauksime spaudos. Be paliovos turim ji judinti. Peterburgo lietuvių prašinėjimai jokios beveik naudos neduoda, nės juos rokuoja perdaug politikuojančius.“

O Suvalkų gub. lietuviams ar šitoks kelias netinka?

„Tėvynės Sargas“ 3. Nr. paduoda žinią, kad Mogiliavo gubernijoje yra daugiau kaip 10 tukstančių lietuvių, gyvenančių ant nusipirktų bajoriškų žemių. „Pirma kokių 20 metų atsigabėję ir sudėtinai nusipirkę nuo ponų dvarus, išsidalino žemę ir gyvena sodžiais, visą ukės budą vesdami lietuviškai. Namie visi kalba lietuviškai, girdi lietuvišką kalbą ant miesto ulyčių. Laikosi didžioje vienybėje, jausdami tikėjimo ir tautystės saryšį. Nėra girdėtas daiktas, kad kas iš jų būtų priėmęs pravoslaviją, arba kad kas būtų įėjęs moterystės stovį su žmogyste pravoslavų tikėjimo.“ Vienose bažnyčiose sakomi pamokslai lietuviškai, o giesmės giedamos teip-gi lietuviškai. Kitose bažnyčiose, kur mažiau lietuvių, pamokslai sakomi vieną šventadieni

lietuviškai, kitą lenkiškai, bet visos giesmės giedamos lietuviškai. Yra ir tokių bažnyčių, kur sakoma 2 pamokslu — vieną lietuviškai, kitą lenkiškai. Visose bažnyčiose lietuvių vaikai turi katekizaciją lietuviškai. „Tai jau ne Vilniaus vyskupystė, kurioje nuo senovės kunigai priverstinai mokina lietuvius lenkiškai poterius kalbėti ir melstis lenkiškai“

Ir ne Seinų vyskupystė — pridursime — kur lietuviai savo parapijose turi už bažnytinių giesmių kalbą net peštis su mozurais.

„Apžvalga“, išleidusi 12. Nr. iš pereinusių metų, kaipo testamentą, pasimirė. Tai vėl viena auka nenormališko mus laikraščių stovio.

Teip didei katalikiškas laikraštis mirė visai ne katalikiškai. Vieton išpažinimo savo nuodėmių, išpažino kitų klaidas; vieton atleidimo „saviemis kaltiemis“, sugriežė dantiomis, anuos atsimitusi; vieton angéliško nusišypojoimo laimingai miršančiųjų, parodė bjauriai piktumo iskreiptą veidą.

„Lietuvos Darbininkas“. Su tokiu vardu pasirodė lietuviškas laikraštis, paskirtas reikalams Lietuvos darbininkų luomo. Didumo „Varpo“. Išėina ne perijodiškai. Kiek kaštuoja, nežinia. Vieton adreso stovi: Le général P. Fermé. Cyriche.

Iš svetimų laikraščių.

Nesenei atsiradęs maskoliškas laikraštis „Glasnost“ išreiškia savo nuomones, kaip Maskolija turi elgtis su t. v. pakraščiais. Stačiai sako, kad reikia jie sumaskolinti. Su Azijos gyventojais nēr ką rupintis, galima palikti liuosais, nėra jie, susitikę su maskolių augštesne kultūra, patys jai pasiduos. Čia nereikalinga prievarta. Kas kita su vakariškais pakraščiais, turinčiais savo kultūrą. Jie ilgai sumaskolinimui nepasiduos. Dėlto-gi susiskubinimui to dalyko butinai čia reikalinga prievarta ir geras kiekvienas kelias, kuriuo sumaskolinimas paeitų skubiau. Ant pakraščių skundo prieš maskolinimą nēr ką žiūrėti. Daugiausiai skundų ateina iš Lietuvos, bet Lietuvos negalima nēr prie pakraščių priskirti: yra tai tikra maskoliška šalis, kuri tapo lenkų per prievartą sulenkuota, ir dabar turi čion sugrįžti maskoliška tauta. Tai-gi maskolinimas to krašto yra teisingas ir reikalingas, nės per tai Lietuva atgriebs savo tikrąją tautystę.

Teip išrodo išsunkto minėtos laikraščio nuomonės.

Gali dabar Maskolijoje veistis ir begėdžiai rašytojai ir begėdiški laikraščiai, kadangi augimui rašytojų, prielankių begėdiškiems valdžios pasikėsimams, yra tam tyčia fondas

Aleksandro III. Pamenu, kad užmanymas to fondo augo vienu žygiu su užmanymu priežiūros auginimo kiaulių viešpatystėje. Ne dyvai, jeigu du užmanymu, išaugusiu vienoje atmosferoje, galėjo turėti viens ant kito įtakmę. Jug reikia turėti tik kiauliškas supratimas gėdos, tvirtinant, kad Lietuva tai buvusi Maskolija ir kad sumaskolinimas lietuvių tai sugražinimas jiems tikros tautystės!

Korespondencijos.

Dzukija. Korespondencijoj, patilpusioje „Varpe“ 96 m., kalbėjau apie tautišką krutėjimą Dzukijoje. Tas krutėjimas pradėjo apsiireikšti ypač paskutiniuose metuose. Ženklaish to tautiško atgijimo yra: besiveržimas prie mokslo skaityt ir rašyti, prie skaitymo knygu, ir pasistengimas atsikratyti nuo lenkiškos kalbos bažnyčiose. Lazdijų bažnytiniai atsitikimai aplėkė visą Suvalkų guberniją. Žinoma, lietuviai visur gyrė dzukus už jų tiesų reikalavimą ir energišką pasipriešinimą lenkams. Kita-gi giesmę užgiedojo lenkai: kaip tai galima guiti lenkišką kalbą, kuri turėjo per tiek laiko civiliškas tiesas Lazdijų bažnyčioj? kaip tai galima mindžioti tradiciją? teip elgtis, tai vis vien, ką gelbėti maskolius įvedime i bažnyčias maskoliškos kalbos. Viens iš tokių lenkų, pons D....r patalpino apie Lazdijų atsitikimą korespondenciją užrubežiniame lenkiškame laikraštyje „Przegląd Wszepolski.“* Toje korespondencijoj šiurkščiai kritikavojamas pasielgimas lietuvių-inteligentų, ypač kunigu.

Tarp kitko, štai ką p. D....r rašo: „Kunigai pas mus daugiausiai lietuviai; dievobaiminga Lietuva pristato juos net i kitas dijecezijas. Paskutiniame laike pradėjo Seinų seminarijoj viešpatauti tautiškas lietuviškas skaitlingumas. Kunigai-patrijotai, pasinaudami iš silpno budo vyskupų Vierzbovskio, pradėjo guiti iš bažnyčių lenkišką kalbą; iki šiolei tulose bažnyčiose lietuviškoj dalyj dijecezijos giesmės ir pamokslai buvo atliekami dviejose kalbose, dėlei maišytos liaudies; iš tų tai bažnyčių kunigai lietuviai ir varo lenkišką kalbą; skundai lenkų, kreipiami prie vyskupo, pasiliko be jokios pasekmės, o maskolių valdžia tokius kunigus dručiai palaiko. Jau nesykį buvo papiktinantieje iš šitos priežasties atsitikimai, o naujas atsitikimas Lazdijuose gerai pažymina padėjimą dalykų. Lazdijų parapijoj (Seinų pav.) gyvena lenkai ir lietuviai, iš katrų pirmųjų yra kur kas daugiau; lietuviška kalba nebuvo niekad bažnyčioj vartojama, tiktai šiame mete ją įvedė

kunigas lietuvininkas ir išlėto pradėjo guiti iš bažnyčios lenkišką; tai labai suerzino parapijonis-lenkus, kurie nenorėjo sutikti ant naujų įvedimų ir pagal senovę giedojo bažnyčioj lenkiškai. Kunigas kad tik nepakurstė lietuvius ir tie ryžosi giedoti savotiškai pasėkmė vienlaikinio giedojimo dviejose kalbose buvo barñiai, o paskui ir peštynės bažnyčioj ir ant šventoriaus; dabar eina tyrinėjimas šito atsitikimo, kursai, išaugšto gali pasakyti, suvers visą kaltę ant lenkų sprando; vienok apkaltinimas lenkų neužbaigs nesutikimų; vieni kitiems nenusileis, tai nér ką; sunku yra permatyti, kuo tas pasibaigs; šis atsitikimas ne yra pavienis, o tik karakterizuoja esančius prietikius. Didžiausia kaltė puola ant kunigų ir ne tik ant kunigų patrijotų, bet ir ant augštesnės dvasiškos valdžios, ką leidžia plėtotis terptautiškam nesutikimui. Galima buvo ir reikėjo aprubežiuoti butinai tiesas abiejų kalbų, neužgaunant nė lenkų, nė lietuvių. Vienatinė priežastis tų nesutikimų ir tų atsitikimų yra pasielgimas lietuvių-kunigų, kurie tyčia teip daro, kad tik lenkus užgauti ir nuskriausti; toki kunigai tai vis lietuviai-fanatikai, kurie dirba pagal įkalbėjimus iš šalies ir gerai neapsvarto, ką darą.

Pažįstant juos, negalima reikalauti nuo jų tiek susipratimo, kad galėtų sulaikyti tolesnį papiktinimą, ir tiktai aštri disciplina ir išmintingas akyumas dvasiškos valdžios galėtų juos atkreipti nuo kreivo kelio, kuriuo eidami, daugiau gal kenkia lietuviškiems dalykams, ne kaip patiems lenkams.“

Šita korespondencija dvokia ta aitaria tendencija, pagal kurią viskas yra galima, kad tik atsiekti savo siekinį. P. D....r, rupėjo supurvinti, sukompromituoti lietuvius-inteligentus. Bet dėlto reikia perkreipti faktus ir tai D. daro su lengva sąžine. Teip, jisai nesigėdi tvirtinti, kad Lazdijų parapijoj lenkų kur kas daugiau, ne kaip lietuvių. Korespondentas, turėtų žinoti arba, rašydamas korespondenciją, turėjo patirti maž-daug skaitlius vienų ir kitų. Lenkiškas elementas susideda tik iš vienų beveik miesčionių, kurių yra iš viso apie 400; tuotarpu visoje parapijoj yra i 6000 dušių. Kur čia daugumas lenkiško elemento? Arba vėl, vienoj korespondencijos vietoj tvirtina D.,buk parapijose, kur sumaišyta liaudis, pamokslai ir giesmės atliekamos buvo iki paskutinio laiko dviejose kalbose. O Lazdijų bažnyčioj kodėl ikišiolei buvo viskas lenkiškai?! Beje pagal D. tai yra mat gryna lenkiška parapija! Turiu pasakyti, kad tik Seinų katedroj ir Kapčemiesčio, bažnyčioj pamokslai (ir tik pamokslai) sakomi lenkiškai ir lietuviškai, bet šitose parapijose faktiškai elementas pusiau maišy-

* Nr. 13. 96 m.

tas iš mozurų ir lietuvių. Kitose-gi, grynai lietuviškose parapijose, kaip antai Simno, Lazdijų, Serijų, Slabados bažnyčiose buvo vartojama tik lenkiška kalba.

Neišsipildė teip-pat ir pranašavimas pono D., kad vieni kitiems nenusileis, tai nėra ką. Tuosyk dabar lietuviai sau kuonuotyčiausiai gieda lietuviškai ražančių ir klauso pamokslu teip-pat lietuviškai Lazdijų bažnyčioje. Skundai miešionių, leisti pas vyskupą, arkivyskupą, gubernatorių, general-gubernatorių pasiliko be gerų pasekmių. General-gubernatorius savo nusprendimu užbaigė visą šitą kovą, tik ne ant naudos miešionių. Miešionys, pagal nusprendimą general-gubernatoriaus, neturi nė kokios tiesos reikalauti įvedimo lenkiškos kalbos į bažnyčią, kadangi iš jų susideda tik maža dalelė parapijos gyventojų; jie gali vartoti lenkišką kalbą bažnyčioj tik tiek, kiek jiems pavels lietuviai. Šita Lazdijų istorija turėjo daug gerų pasekmių: viena, dzukai laimėjo kovą, susitvirtino dvasioje; antra, lazdijiečiams laimėjus bylą, kitų parapijų lietuviai drąsiai pareikalavo savo tiesų. Umame laike tapo įvesta lietuviška kalba į Simno, Sėrių ir Vištyčio bažnyčias ir tai jau tykiu keliu, be didelio pasipriešinimo iš pusės neva-lenkų. Šitie visi atsitikimai yra smagus: kur yra krutėjimas, ten yra da ir gyvastis. Dzukai, ikišiolei miego paimti, ištikro pradeda justis ir krutėti.

Zmogutis.

Mintauja. Mintanjos gimnazijoje maskoliškoji malda, kurios dėlei čionai tiek trukšmo pasidarė prieš Kalėdas, nuo 17. vasario tapo atmainyta ir įvesta malda lotyniskoje kalboje. Tai teip užsibaigė tas „obrusitelių“ užpnolimas. Kaip girdėjote, Rygos apygardoje vietiniai „obrusiteliai“ su kuratoriu, kaipo vyresniu, buvo jau bepadarę tą patį ką Mintaujoje — Liepojaus gimnazijoje ir Palangos progimnazijoje. Iš Palangos net išėję buvo jau 150 su viršum mokintinių dėl tos nelemtos maldos. Bet augštesnė valdžia Peterburge matyt pradėjo šiek tiek susiprasti, jeigu nedavė perdaug įsišokti mūsų vietiniams maskolių „kurlturtrėgeriams“ Pagal paliepiamą augštesnės valdžios direktorius turi dabar visus išvartytus ir išėjusius iš gimnazijos vaikus atgal priimti, žinoma, jei tik jie nuo savęs išreikš norą čionai grįžti. Vienok pasiūtęs maskolių pedagogas, nepasisėkus įvesti jo užmanytos maldos, varo piktumą ant vaikų, kurie pavesti jo pedagogiškai prieglobai. Ėmė daryti visokias kliutis norintiems grįžti į gimnaziją: tai iš pasielgimo atranda negerą laipsnį; tai reikalauja išnaujo egzamino, nesa praėjo daugiau, ne kaip 3 mėnesiai; tai rei-

kalauja, kad persikraustyti į kitą kvatierą, žinodamas, kad vaikas negali to padaryti ir tt. Tokiu budu daug vaikų tapo prašalinta. Tie 7 vyrukai (2 iš VI, 2 iš VII, 2 iš VIII ir 1 iš IV), kurie buvo išvyti be tiesų įstojimo į kitą gimnaziją, dabar gali įstoti į visas Maskolijoje gimnazijas, išskyrus Mintaują. Iš jų 4 liko Peterburge priimti, 2 rengiasi į Revelio gimnaziją, o 1 į Vilnių. Visą kovą vedė vieni beveik lietuviai. Musų bajorų vaikai, priskaitantieji save prie lenkų, neprisidėjo. Dabar jiems didelė gėda ir tik vieną sau išteisinimą randą: tai, jeigu butume žinoję, kad teip gerai išeis, tai ir mes butume prie jus (t. y. prie lietuvių) prisidėję. Šita lietuvių išlaimėta kovą pakėlė juos akise kitų tautų. Pirmiau žiūrėdavo ant mūsų, kaipo ant maskolių valdžios draugų, o dabar pamatė, kad lietuviai supranta savo padėjimą ir spaudikams rankų nelaižo.

— *aitis.*

Atsakymai.

M. Sk-rai. „Vardai ligų“ ir „Pasl. progr.“ bus patalpinti. Raštai, apie kuriuos tamista klausia, jau pažadėti T. M. D.

J. B. Eilių mintis graži, tik rėmai negeri: nėra ritmikos ir galuose pertankiai vartojama ta pati žodžio forma. Pertaisyk, tamista — patalpinsimė.

Apgarsinimai.

Ant „V.“ ir „U.“ reikalų paaukauta 1896 m.:

M-iai	28 rub.	I-Indks	15 rub.
Mių Nemiringas 25 "		Gudas	10 "
Uas	10 "	Kar.	5 "
Kmr Pr.	5 "	B. M.	20 "
Km. Pr.	6 "	Pr.	5 "
Pius	15 "	Kpas	25 "
			169 rub.

Kiti aukautojai bus pakvituoti kito rinkiko. *K. L.*

Ant „V.“ reikalų 1897 m.:

A. — B.	50 rub.
P — ks	25 rub.
D-ras J. Šl. tuo žygiu	2 dol.

Piningus ir laiskus į Varpo (ir Uki-ninko) redakciją siunčiant, reikia šitoksai adresas padėti:

Hrn. Dr. Bruažis, Tilsit (Ostpr.)

Turinys.

Šių metų mintys. — Narimantas Didis Lietuvos Kunigaikštis. — Statistiški tyrinėjimai D. Lietuvos — Žvirbliai. — Peržvalga raštų. — Mardva. — Iš šiaurių padangės — Vardan teisybės. — Iš lietuviškų laikraščių. — Iš svetimų laikraščių. — Korespondencijos: Dzukija. Mintauja. — Atsakymai — Apgarsinimai. —